

Gevoelens van etnische vooroordelen bij Turkse Vlamingen. In welke mate zijn ze gelinkt aan ouderlijke voorkeuren in partnerkeuze?

*Amelie Van Pottelberge*¹ & John Lievens¹*

Samenvatting

Dit artikel heeft twee doelstellingen. Ten eerste bekijken we hoe interetnisch contact ervaren wordt vanuit het perspectief van de Turkse etnische minderheidsgroep in Vlaanderen. Meer specifiek onderzoeken we in welke mate Turkse minderheden etnische vooroordelen ervaren en bestuderen we de samenhang met enkele socio-demografische correlaten. Ten tweede focussen we op attitudes over een specifieke vorm van interetnisch contact, namelijk partnervorming. We bekijken in welke mate het ervaren van etnische vooroordelen ouderlijke attitudes over de etniciteit van de partner van hun kinderen mee bepaalt. Gebruikmakend van de Sexpertstudie (n = 430) en lineaire regressieanalyses, tonen we dat (1) het ervaren van etnische vooroordelen sterk aanwezig is bij Turkse Vlamingen. (2) Voornamelijk mannen, mensen met een lagere socio-economische status en partnermigranten lopen het hoogste risico om etnische vooroordelen te ervaren. In het tweede deel analyseren we de ouderlijke attitudes tegenover partnerkeuze aan de hand van multinomiale logistische regressieanalyses op dezelfde dataset. De resultaten tonen dat (1) ongeveer de helft van de ouders etniciteit belangrijk vindt en niet openstaat voor interetnische partnerschappen. Meer dan 25 procent toont daarentegen wel enige openheid voor partnerschappen met een Belgische partner. Het overige deel heeft geen specifieke voorkeuren. (2) Ouders die meer etnische vooroordelen ervaren, hebben hogere odds om een homogaam partnerschap te verkiezen en geen openheid te hebben voor interetnische partnerschappen. (3) Bijkomend, enkel over de partner van dochters, hebben hoger opgeleide ouders hogere odds om open te staan voor interetnische partnerschappen.

Kernwoorden

etnische vooroordelen, Turkse minderheden, partnerkeuzevoorkeuren, intergroepsattitudes

* amelie.vanpottelberge@ugent.be

¹ Vakgroep Sociologie, Universiteit Gent

Inleiding

Onderzoek bevestigt blijvend sterke sociale grenzen tussen de autochtone Vlaamse bevolking en Turkse etnische minderheden langs lijnen van onder andere opleiding, socio-economische status en tewerkstelling (Phalet & Gijsberts, 2007; Phalet & Heath, 2011; Timmerman, Vanderwaeren & Crul, 2003). Discriminatie wordt naar voren geschoven als een mogelijke verklaring voor deze benadeelde positie van etnische minderheden. Vaak wordt discriminatie van minderheden belicht vanuit het standpunt van de meerderheidsgroep (bv. Billiet, Carton & Huys, 1990; Coenders, Lubbers, Scheepers & Verkuyten, 2008; De Witte, 1999; Zagefka, Brown, Broquard & Martin, 2007). Echter, naast het in kaart brengen van wie discriminerend gedrag stelt en waarom, is het tevens belangrijk om na te gaan hoe minderheden de interactie met de meerderheidsgroep ervaren. In dit artikel belichten we het verhaal vanuit het perspectief van een specifieke minderheidsgroep. We onderzoeken hoe de sociale interactie met de autochtone Vlaamse bevolking ervaren wordt in de Turkse etnische minderheid, door na te gaan in welke mate men met etnische vooroordelen wordt geconfronteerd. In veel onderzoek wordt de etnische minderheidsgroep bovendien te vaak als een homogene groep gezien (Alanya, Swyngedouw, Vandezande & Phalet, 2015). Hier gaan we ook op dat vlak een stap verder door binnen de etnische minderheidsgroep te differentiëren. Zo gaan we na of en in welke mate gevoelens van vooroordeel variëren naar leeftijd, geslacht, verblijfsduur, opleidingsniveau en inkomen.

Het onderzoek naar het ervaren van etnische vooroordelen kan op zich een meerwaarde betekenen door een specifieke focus te leggen op de minderheidsgroep. Daarnaast kan het ook nuttig zijn in het begrijpen van de sociale interactie tussen de minderheids- en de meerderheidsgroep. De mate waarin interetnisch contact tot stand komt en de concrete invulling ervan worden immers mee bepaald door het beeld dat elk van de andere heeft, waarbij gevoelens van vooroordelen mogelijk een rol kunnen spelen. Gevoelens van vooroordelen kunnen daarnaast een element zijn dat mee bepaalt in welke mate leden van een etnische minderheidsgroep zich richten op de eigen (migranten)gemeenschap dan wel op het land van herkomst (of dat van hun ouders). Het type interactie waarvan we de link met gevoelens van vooroordelen hier bestuderen, is de voorkeur van ouders voor de partnerkeuze van hun kinderen. Hebben ze een sterke voorkeur voor een partner van Turkse origine, en zo ja, met een voorkeur voor een partner uit Turkije of uit de eigen gemeenschap in België? Of is er openheid naar een interetnisch partnerschap? En in welke mate worden dergelijke voorkeuren mee bepaald door gevoelens van vooroordelen? Dat zijn de vragen die we in het tweede deel van dit artikel behandelen.

Theoretische achtergrond

Etnische vooroordelen

Om te begrijpen hoe etnische vooroordelen tot stand komen, zowel van de autochtone bevolking ten opzichte van etnische minderheden als omgekeerd, gaan we dieper in op een van de mechanismes waarop sociale interactie tussen groepen rust: sociale categorisatie. Sociale categorisatie toont hoe mensen cognitief anderen categoriseren en groepsverschillen verwerken. Deze classificatie impliceert een distinctie tussen de *ingroup* en *outgroups*. Uit het onderzoek van Tajfel en Turner (1986) blijkt dat individuen op zoek zijn naar groepsverschillen om zichzelf te kunnen onderscheiden van anderen. Aangezien men de behoefte heeft om een positief zelfbeeld te creëren en te onderhouden, en dit zelfbeeld deels gebaseerd is op de groepen waarvan men lid is, zouden individuen steeds trachten hun eigen groep zo positief mogelijk te beschouwen. De eigen groep verkiezen boven *outgroups* is een mogelijke strategie om de eigen groep positief te kunnen evalueren. De mate waarin het voortrekken van de eigen groep samengaat met het negatief evalueren van andere groepen hangt onder meer af van de mate waarin individuen zich identificeren met de eigen groep en de mate waarin groepen in competitie staan met elkaar.

Zoals eerder vermeld, bekijken we in dit onderzoek de problematiek vanuit het standpunt van de etnische minderheidsgroep en gaan we na in welke mate zij etnische vooroordelen ervaren. Literatuur die het standpunt van minderheden inneemt, is schaars. Een recente studie uitgevoerd in Antwerpen en Brussel, concludeert dat ongeveer 30 procent van de respondenten van Turkse origine soms tot vaak te maken heeft met persoonlijke discriminatie (Alanya et al., 2015). Meer dan 30 procent van deze gediscrimineerde respondenten geeft aan dat dit was omwille van hun etniciteit. Op de vraag hoe vaak men denkt dat mensen van Turkse origine vijandig of oneerlijk behandeld worden omwille van hun afkomst, antwoordt meer dan 60 procent dat ze denken dat dit soms tot vaak gebeurt. In wat volgt, bekijken we wie meer kans maakt om etnische vooroordelen te ervaren.

Gevoelens van etnische vooroordelen: correlaten

Als eerste verwachten we dat mannen meer vooroordelen ervaren dan vrouwen (H1) (Alanya et al., 2015; Salentin, 2007). Een mogelijke verklaring is dat vrouwen minder risico lopen om vooroordelen te ervaren, aangezien ze minder publiek participeren in de samenleving en voornamelijk sociale contacten hebben binnen de eigen etnische gemeenschap (Jacobs, Phalet & Swyngedouw, 2004; Phalet & Swyngedouw, 2003).

Naast mannen geven mensen met een hogere socio-economische positie vaker aan etnische vooroordelen te ervaren (de Vroome, Martinovic & Verkuyten, 2014; van

Doorn, Scheepers & Dagevos, 2013). Deze zogenaamde integratieparadox stelt dat mensen met een migratieachtergrond die structureel beter geïntegreerd zijn, zich minder geaccepteerd voelen in de samenleving. Dit zou te maken hebben met een verhoogde blootstelling of een hogere alertheid. Van Doorn et al. (2013) argumenteren dat mensen met een hogere socio-economische positie zich vaker in situaties bevinden waarin ze gediscrimineerd kunnen worden doordat ze meer contact hebben met de meerderheidsgroep, op school, de arbeidsmarkt of in verenigingen. Gebaseerd op de referentiegroeptheorie (Merton, 1968) kan de integratieparadox tevens zijn oorsprong vinden in een hogere alertheid voor discriminatie (Salentin, 2007). Deze verhoogde alertheid ontstaat doordat mensen van Turkse origine met een betere socio-economische status eerder de meerderheidsgroep als referentiegroep beschouwen in plaats van de eigen etnische groep, aangezien deze een gemiddeld lagere socio-economische status heeft. Het feit dat een betere (structurele) integratie niet leidt tot een gelijkwaardige behandeling door de meerderheidsgroep (Gijsberts & Vervoort, 2009), kan gevoelens van relatieve deprivatie en discriminatie met zich meebrengen (Buijs, Demant & Hamdy, 2006; Entzinger & Dourleijn, 2008). Bijgevolg verwachten we dat mensen van Turkse origine die hoger opgeleid zijn (H2) of een hoger inkomen hebben (H3), meer vooroordelen ervaren dan personen met een lager diploma of een lager inkomen.

Tot slot verwachten we dat mensen met een kortere verblijfsduur meer vooroordelen ervaren dan personen die al langer in België verblijven of er geboren zijn (H4). Een langere socialisatie in de Belgische samenleving kan mogelijk de culturele afstand tussen etnische groepen verkleinen (Scheepers, Gijsberts & Hello, 2002), aangezien bijvoorbeeld de etnische identiteit afneemt en de taalvaardigheid verbetert, waardoor men minder etnische vooroordelen en discriminatie ervaart (Romero & Roberts, 1998; Tajfel & Turner, 1986).

Religieuze praktijk en affiliatie zijn mogelijk bijkomende belangrijke elementen in het begrijpen van gevoelens van etnische vooroordelen.¹ Echter, religieuze affiliatie includeren we niet in de analyse wegens onvoldoende variatie (94,4% van de respondenten geeft aan moslim te zijn). Daarnaast zien we binnen de islam genderspecifieke verwachtingen over de gewenste religieuze praktijk (van Tubergen, 2007). Om dit correct te analyseren, zou een interactieterm tussen gender en religieus praktiseren in de analyse opgenomen moeten worden. Dit is echter niet mogelijk omwille van de kleine steekproefomvang.

Recente trends in partnerkeuze

Lievens et al. (2013) beschrijven, aan de hand van populatiecijfers, een recente evolutie in de partnerkeuze van mensen van Turkse origine in Vlaanderen. Het percentage transnationale partnerschappen (huwelijken met een partner uit Turkije) bij mannen en vrouwen daalt sterk tussen 2001 en 2008 (respectievelijk van 52,9% en 57,3% naar 33,8% en 38,4%). Daartegenover stijgt het percentage partnerschappen

met iemand uit de lokale etnische gemeenschap voor zowel mannen als vrouwen van ongeveer 40 procent in 2001 naar 60 procent in 2008. Een lokaal homogame partnerschap wordt met andere woorden voor het eerst de meest populaire partnerkeuze. Ook het aandeel interetnische partnerschappen stijgt, al blijft deze keuze in de minderheid: van 1,5 naar 2,9 procent voor vrouwen en van 3,1 naar 6,3 procent voor mannen.

Ondanks een gelijkaardige trend in onder meer Duitsland en Nederland (Carol, Ersanilli & Wagner, 2014; Huschek, de Valk & Liefbroer, 2012) weten we weinig over de mechanismes achter deze recente voorkeur voor partners uit de lokale gemeenschap en zelfs een lichte openheid voor interetnische partnerschappen. De stijgende trend in lokale (homogame) partnerschappen wordt in buitenlands onderzoek toegeschreven aan recente beleidswijzigingen (Carol et al., 2014; Leerkes & Kulu-Glasgow, 2011). De implementatie van deze wijzigingen in verschillende Europese landen had de bedoeling om migratie – en partnermigratie in het bijzonder – te reduceren. Naast de invloed van deze wijzigingen op het aandeel transnationale partnerschappen, moeten we tevens rekening houden met gewijzigde attitudes en praktijken binnen de minderheidsgroep zelf (Van Kerckem, Van der Bracht, Stevens & Van de Putte, 2013). Dit is voornamelijk het geval in België, waar de recente trend in partnerkeuze zich voordoet alvorens de beleidsveranderingen werden doorgevoerd in 2011 (Lievens et al., 2013).

Zo zou de recente focus op lokale partners deels te verklaren zijn doordat ouders minder initiatief nemen in de vorming van het partnerschap van hun kinderen (Hooghiemstra, 2003; Van Kerckem et al., 2013). Men veronderstelt dat attitudes over partnerkeuze evolueren doorheen generaties, waardoor er een generationeel conflict heerst tussen de voorkeur van ouders (transnationale partners) en van jongeren (lokale partners). Wanneer de ouderlijke invloed daalt, zou het aandeel lokale partnerschappen bijgevolg vergroten. Hierbij kunnen we echter enkele opmerkingen formuleren. Ten eerste blijft ouderlijke invloed belangrijk in het partnerkeuzeproses van Turkse etnische minderheden. Het proces evolueerde namelijk van partnerschappen die geïnitieerd werden door ouders en familieleden, naar partnerschappen waarbij de partners het initiatief nemen en ouders vervolgens hun goedkeuring geven (Descree-maeker, Heyse, Wets, Clycq & Timmerman, 2009; Hooghiemstra, 2003). Ouderlijke goedkeuring is nog steeds een erg belangrijke en algemeen aanvaarde voorwaarde om een partnerschap te vormen (Loobuyck, 2005). Binnen de eerder collectivistische Turkse cultuur wordt een partnerschap deels gezien als een band tussen twee individuen maar ook tussen hun families (Kâğıtçıbaşı, 1996). De kenmerken en reputatie van potentiële partners heeft een belangrijke invloed op de familie-eer, waardoor ouders een prominente rol krijgen in de keuze van een geschikte partner (Esveldt, Kulu-Glasgow, Schoorl & Van Solinge, 1995; Hooghiemstra, 2003). Ten tweede leidt minder ouderlijke invloed niet noodzakelijk tot een grotere voorkeur voor lokale partners, aangezien de keuze voor een bepaald partnertype het resultaat is van overeenkomstige interesses en motieven van alle betrokken partijen: ouders en partners (Reniers & Lievens, 1999). Tot slot hebben we op basis van de bestaande literatuur vooral

inzicht in de mate waarin ouders invloed uitoefenen, maar niet in hun voorkeuren en wat hun voorkeuren drijft.

Ouderlijke voorkeuren over partnerkeuze

Kwalitatieve en antropologische studies uit de jaren tachtig en negentig illustreren dat ouders van Turkse origine in België en Nederland een sterke voorkeur hadden voor een partner uit het land van oorsprong (Callaerts, 1997; Van der Hoek & Kret, 1992; Van Schelven, 1987; de Vries, 1987). Deze voorkeur voor transnationale partnerschappen kan beïnvloed worden door verschillende factoren. Ten eerste hebben ouders vaak hechte familiale banden met het thuisfront via transnationale netwerken, die in sterke mate gekenmerkt worden door solidariteit en eventueel sociale druk om familieleden te helpen migreren (Sterckx & Bouw, 2005; Timmerman, Lodewyckx & Wets, 2009). Een transnationaal partnerschap is een ideale manier om deze transnationale netwerken te onderhouden en versterken. Ten tweede geloven ouders doorgaans dat partners uit het thuisland het meest geschikt zijn, aangezien ze dezelfde normen en waarden delen in vergelijking met potentiële partners uit de lokale etnische gemeenschap die vaak een slechte reputatie meedragen (Callaerts, 1997; Sterckx & Bouw, 2005). Toch worden partners uit het thuisland vaak geïdealiseerd en kenmerken toegeschreven die men mist in partners uit de lokale etnische gemeenschap (Descheemaeker et al., 2009).

Recenter kwalitatief onderzoek observeert dan weer een minder expliciete voorkeur voor een partner uit het land van herkomst dan voorheen (Descheemaeker et al., 2009; Yalçın, Lodewyckx & Marynissen, 2006). Dit kan wijzen op een evolutie in de attitudes over partnerkeuze. Een dergelijke evolutie kan versterkt worden door een groeiend besef van de mogelijke risico's en negatieve aspecten van een transnationaal partnerschap, resulterend in een hoge echtscheidingskans (Eeckhaut, Lievens, Van de Putte & Lusyne, 2011; Van Kerckem et al., 2013). Zo zijn transnationale partnerschappen van mensen behorend tot de tweede generatie vaak minder stabiel door culturele verschillen. Opgegroeid en opgeleid in België, bestaat hun cultureel referentiekader, in tegenstelling tot eerstegeneratiepartners, uit een combinatie van Belgische en Turkse elementen. Andere ervaren risico's zijn onder meer taalproblemen, werkloosheid en sociale isolatie.

Daarnaast kan de intensiteit van transnationale netwerken afnemen, zeker voor de tweede generatie, aangezien de verblijfsduur en de grootte van de minderheidsgroep stijgt. Dit zorgt voor minder sterke emotionele banden, een kleinere vatbaarheid voor eventuele druk en bijgevolg minder opportuniteiten om een transnationaal partnerschap te negociëren (Esveldt et al., 1995; Huscheck et al., 2012). Deze mechanismes liggen mogelijk aan de basis van de populariteit van lokale partnerschappen in tegenstelling tot transnationale partnerschappen (Van Kerckem et al., 2013). Meer openheid ten opzichte van partnerschappen met lokale partners kan tevens het resultaat zijn van sociale mobiliteit, aangezien een betere socio-economische integratie samengaat met meer blootstelling aan westerse partnerkeuzedynamieken (Martinović, 2013). Zo kunnen

verworven kenmerken zoals opleidingsniveau, in de plaats van toegewezen kenmerken als etniciteit, een meer centrale rol krijgen in het partnerkeuzeproces (Kalmijn, 1991).

Beïnvloedt het ervaren van etnische vooroordelen voorkeuren over partnerkeuze?

Onderzoek toont aan dat de intergroepsattitudes van minderheden in sterke mate bepaald worden door het ervaren van vooroordelen en discriminatie (Livingston, Brewer & Alexander, 2004; Monteith & Spicer, 2000). Mensen die blootgesteld worden aan vooroordelen zijn meer geneigd negatieve attitudes te ontwikkelen ten opzichte van de groep die hen onrechtvaardig behandelt (Tropp & Pettigrew, 2005). Bijgevolg verwachten we dat wie meer vooroordelen ervaart, een etnisch homogam partnerschap verkiest en minder openstaat voor een Belgische partner (H5).

Twee mechanismes kunnen hier aan de basis liggen: het *rejection identification model* en het *rejection disidentification model*. Het *rejection identification model*, ontwikkeld door Branscombe et al. (1999), stelt dat het ervaren van etnische vooroordelen zorgt voor een gevoel van groepsdreiging, wat leidt tot meer identificatie met de eigen groep, negatievere attitudes ten opzichte van de discriminerende groep en sterkere groeps grenzen (Dion, 1979, 2000). Bijkomend, wanneer een groep ongelijk behandeld wordt op basis van etnische of religieuze aspecten, kan dit leiden tot een versterking van de etnische en/of religieuze identiteit (Connor, 2010), waardoor men meer belang hecht aan de religieuze normen bij partnerkeuze – die etnische (religieuze) homogamie voorschrijven (Hooghiemstra, 2001; Kalmijn, 1998).

Volgens het *rejection disidentification model* leidt het ervaren van discriminatie op basis van groepsverschillen tot een sterke disidentificatie met de groep waartoe men niet behoort en minder tot een verhoogde identificatie met de groep waartoe men wel behoort (Jasinskaja-Lahti, Liebkind & Solheim, 2009). Discriminatie en een ongelijke behandeling kunnen onder meer zorgen voor een laag zelfbeeld (Major, Quinton & McCoy, 2002). Een manier om hiermee om te gaan, is zich te distantieren van de discriminerende groep waardoor groeps grenzen worden versterkt.

Methodologie

Data

Om onze onderzoeksvragen te beantwoorden, gebruiken we een unieke dataset die inzicht geeft in de dynamieken van partnerkeuze en het ervaren van etnische vooroordelen bij personen van Turkse origine, wonende in Vlaanderen. In het kader van het IWT-SBO Sexpert-onderzoek werden 430 personen van Turkse origine uitgebreid bevraagd over hun seksuele gezondheid en verscheidene biomedische, psychologische en socio-culturele correlaten. De dataverzameling vond plaats tussen februari 2012 en

februari 2013, aan de hand van face-to-face-interviews, waarbij een combinatie van *computer-assisted personal interviewing* (CAPI) en *computer-assisted self interviewing* (CASI) werd gehanteerd. De interviews werden afgenomen door personen uit de Turkse gemeenschap en namen gemiddeld 75 minuten in beslag. De data werden verzameld op basis van een tweetrapssteekproef. In een eerste fase werden Vlaamse gemeentes geselecteerd. De kans dat een bepaalde gemeente opgenomen werd in de steekproef is evenredig aan het aantal inwoners die voldoen aan de selectiecriteria (tussen 14 en 59 jaar oud, Belgische nationaliteit en minstens één ouder met de Turkse geboortenationaliteit). In een tweede fase werden respondenten aselekt uit het Rijksregister geselecteerd. 57 procent van de geselecteerden was bereid deel te nemen aan het onderzoek.

Operationalisering

Afhankelijke variabelen

De mate waarin mensen van Turkse origine in Vlaanderen etnische vooroordelen ervaren, wordt gemeten aan de hand van verschillende stellingen. In totaal werden tien beweringen voorgelegd waarop respondenten konden antwoorden aan de hand van een vijfpuntenschaal van 'helemaal oneens' tot 'helemaal eens'. We voeren een principale factoranalyse (Oblimin-rotatie) uit om de verschillende dimensies binnen het ervaren van etnische vooroordelen te onderscheiden (Tabel 1). Twee items die niet discrimineerden op een van de factoren werden uit de analyse gehaald, waardoor er twee factoren naar voren kwamen in het finale model: een factor over 'de ervaring van vooroordelen' die 26,85 procent van de variantie verklaart en een factor over 'de invloed van vooroordelen' die 21,44 procent van de variantie verklaart. Items die hoog laden ($> ,45$) op een van de twee factoren staan vetgedrukt en worden gebruikt in de constructie van respectievelijk twee somschalen, beide herschaald van 1 tot 5. Een hogere waarde op de schaal over het ervaren van vooroordelen duidt op het ervaren van meer vooroordelen. De items van de schaal over de invloed van vooroordelen werden herschaald, zodat een hogere waarde duidt op meer invloed van etnische vooroordelen. Verder kennen beide schalen een matige interne consistentie met een respectievelijke Cronbachs alfa van ,60 en ,58.

Zes variabelen worden beschouwd als indicatoren voor de voorkeuren die ouders hebben over de etniciteit van de toekomstige huwelijkspartner van hun kind(eren). Alle zes variabelen worden gemeten op een vijfpuntenschaal, waarbij 1 staat voor 'helemaal onbelangrijk' en 5 voor 'erg belangrijk'. Ze worden afgeleid van de volgende drie vragen, die apart gesteld werden voor zonen en dochters: 'Hoe belangrijk is het voor jou dat de toekomstige huwelijkspartner van je kind:

1. van Turkse afkomst is en momenteel in Turkije leeft?'
2. van Turkse afkomst is en momenteel in België leeft?'
3. van Belgische afkomst is?'

Tabel 1. Structuurmatrix voor gevoelens van etnische vooroordelen. Resultaten van principale factoranalyse met oblimin-rotatie.

	Factor 1 Ervaren van vooroordelen	Factor 2 Invloed van vooroordelen
Vooroordelen rond personen van Turkse afkomst hebben mij niet persoonlijk beïnvloed	,054	,507
Ik maak me nooit zorgen over het feit dat mijn gedrag gezien zou kunnen worden als typisch voor een persoon van Turkse origine	,137	,576
Als ik omga met Vlamingen voel ik dat ze al mijn gedragingen interpreteren in termen van mijn afkomst	,478	,100
Mijn afkomst beïnvloedt niet hoe Vlamingen met me omgaan	,083	,560
Ik denk bijna nooit na over het feit dat ik van Turkse afkomst ben wanneer ik omga met Vlamingen	,075	,526
Mijn afkomst beïnvloedt hoe mensen me behandelen	,478	,259
De meeste Vlamingen ervaren meer angst en afkeer tegenover personen van Turkse afkomst dan dat ze eigenlijk durven toegeven	,675	,132
De meeste Vlamingen hebben er problemen mee om personen van Turkse afkomst als hun gelijke te zien	,599	-,073
Verklaarde variantie	26,85%	21,44%

Alle respondenten ouder dan 25 jaar, of jonger en reeds getrouwd, kregen deze vragen in de veronderstelling dat deze respondenten in staat waren om vragen over dit onderwerp te beantwoorden (N = 305). Indien de respondenten (nog) geen kinderen hadden (N = 173), werd gevraagd om zich in te beelden wat ze voor hun kinderen zouden willen, mochten ze er hebben.

De zes variabelen (een set van drie variabelen voor zonen en een set van drie voor dochters) worden gehercodeerd van vijf naar drie categorieën: 1 en 2 in 'onbelangrijk', 3 in 'tussenin', 4 en 5 in 'belangrijk'. Aan de hand van een driewegskruistabel die de eerder besproken variabelen bevat, zouden we uitgesproken voorkeuren met betrekking tot de verschillende partnertypes kunnen afleiden (zie Tabel 2). Wat echter opvalt, is dat slechts heel weinig respondenten een specifieke voorkeur hebben voor één partnertype. Minder dan 2 procent verkiest enkel een transnationaal partnerschap (0,78% over de partner van dochters en 1,99% over de partner van zonen). Hetzelfde geldt voor een uitgesproken voorkeur voor enkel een interetnisch partnerschap. Wat we wel uit de tabellen kunnen afleiden, is in welke mate iemand de Turkse etniciteit als een belangrijk aspect bij de partnerkeuze beschouwt, dan wel openstaat voor een interetnisch partnerschap. Op basis van deze driewegskruistabel construeren² we vervolgens twee trichotome variabelen: een over de partner van zonen en een over de partner van dochters. Hierin worden ouders met een uitgesproken voorkeur voor een etnisch homogeam partnerschap (los van de woonplaats van de partner) en met weinig openheid voor een interetnisch partnerschap (1) onderscheiden van ouders die wel openheid voor een Belgische partner tonen zonder een homogeam partnerschap uit te

sluiten (2). We onderscheiden tot slot nog een derde categorie van ouders die moeilijk thuis te brengen is in de twee voorgaande categorieën omdat hun voorkeuren niet uitgesproken zijn (3).

Tabel 2 geeft aan hoe deze variabelen geoperationaliseerd zijn. Ouders met een uitgesproken voorkeur voor een etnisch homogam partnerschap en weinig openheid voor een Belgische partner worden aangeduid met 1. Zij vinden een partner van Turkse origine (wonende in Turkije en/of een Turkse partner wonende in België) ‘belangrijk’, en een Belgische partner ‘onbelangrijk’ of ‘tussenin belangrijk’.

Tabel 2. Verdeling ouderlijke attitudes over drie partnertypes en operationalisering ouderlijke voorkeuren over etniciteit van partner van dochters en zonen (1 ‘etnische homogamie belangrijk, los van woonplaats’, 2 ‘openheid tov interetnisch partnerschap’, 3 ‘geen uitgesproken voorkeuren’).

		Turkse origine, wonende in België			
Belgische origine	Turkse origine, wonende in Turkije	Onbelangrijk	Tussenin	Belangrijk	
Onbelangrijk	Onbelangrijk	8,63%	,78%	19,61%	
		6,77%	1,20%	12,75%	
		2	3	1	
Tussenin	Tussenin	,39%	10,59%	5,88%	
		,00%	7,17%	4,38%	
		3	3	1	
Belangrijk	Belangrijk	,78%	,39%	18,04%	
		1,99%	,40%	11,95%	
		1	1	1	
Tussenin	Onbelangrijk	2,35%	1,18%	5,49%	
		,40%	,40%	6,37%	
		2	3	1	
	Tussenin	Tussenin	,00%	5,88%	2,35%
			,00%	8,37%	3,59%
			3	3	1
Belangrijk	Belangrijk	,00%	,00%	3,92%	
		,00%	,00%	6,37%	
		1	1	1	
Belangrijk	Onbelangrijk	1,57%	,00%	2,35%	
		1,20%	,00%	5,58%	
		2	2	2	
	Tussenin	Tussenin	,78%	,39%	1,96%
			,00%	1,59%	3,98%
			2	2	2
Belangrijk	Belangrijk	,00%	,39%	6,27%	
		,00%	,00%	15,54%	
		2	2	2	

Per cel wordt in volgorde weergegeven: het percentage ouders over partner van dochters, het percentage ouders over partner van zonen, operationalisering ouderlijke attitudes.

Voorkeuren voor specifieke partnertypes worden aangeduid met de gearceerde cellen:

Lokaal homogam partnerschap Transnationaal partnerschap Interetnisch partnerschap

Ouders die wel openheid voor een Belgische partner vertonen, zonder een homogeen partnerschap uit te sluiten, worden aangeduid met 2. Dit zijn respondenten die een partner van Belgische origine 'belangrijk' vinden, los van hun antwoord op de andere twee stellingen over een partner van Turkse origine. Verder beschouwen we respondenten die een Belgische partner 'tussenin' belangrijk vinden en een Turkse partner 'onbelangrijk' (stelling 1 en 2) ook tot deze categorie. Als laatste onderscheiden we ouders die etniciteit niet als een centraal aspect van partnerkeuze beschouwen (die alle drie de stellingen 'onbelangrijk' vinden). Respondenten die tot slot geen uitgesproken voorkeur hadden en in geen van de voorgaande categorieën passen, worden aangeduid met een 3.

Onafhankelijke variabelen

Geslacht wordt opgenomen als een dummyvariabele (man/vrouw). Het al dan niet hebben van kinderen wordt tevens als dummyvariabele (ja/nee) opgenomen. Leeftijd wordt bepaald op basis van het geboortjaar van de respondenten en gecategoriseerd in vijf categorieën: -18, 18-29, 30-39, 40-49 en 50-59.

Vervolgens controleren we voor de invloed van de verblijfsduur. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen eerstegeneratierespondenten, die bijna volledig gesocialiseerd zijn in Turkije (gemigreerd op 15-jarige leeftijd of ouder) en de tweede³ generatie die voornamelijk gesocialiseerd is in België (gemigreerd vóór de leeftijd van 15 jaar of geboren in België). Binnen de eerste generatie maken we tevens het onderscheid tussen respondenten die naar België migreerden in het kader van partnermigratie (54,20%) en respondenten met andere migratieredenen. De belangrijkste redenen buiten partnermigratie zijn gezinshereniging (32,39%), werk (4,93%) en studies (3,52%).

Het opleidingsniveau wordt gemeten aan de hand van drie categorieën: 'lager onderwijs en lager secundair', 'hoger secundair' en 'hoger onderwijs', gebaseerd op het hoogst behaalde diploma (onafhankelijk van het land waar het behaald werd). Inkomen wordt geoperationaliseerd op basis van de subjectieve evaluatie die respondenten maken van de mate waarin ze kunnen rondkomen ('gemakkelijk', 'normaal' of 'moeilijk').

Analyses

Als eerste bekijken we de mate waarin mensen van Turkse origine etnische vooroordelen ervaren. Na een bivariate analyse, aan de hand van *analysis of variance*-testen (ANOVA), wordt in lineaire regressiemodellen nagegaan welke factoren een netto-effect hebben onder controle voor de effecten van de andere onafhankelijke variabelen.

In het tweede deel onderzoeken we in welke mate het ervaren van etnische vooroordelen de attitudes van ouders beïnvloedt over de etniciteit van de toekomstige partner van hun kinderen. Na een bivariate verkenning wordt het netto-effect van het

ervaren van etnische vooroordelen getest in multinomiale logistische regressiemodellen, waarbij de eerste categorie (ouders met een voorkeur voor etnische homogamie en weinig openheid voor een interetnisch partnerschap) als referentiecategorie wordt beschouwd.

Resultaten

Het ervaren van etnische vooroordelen

Een overzicht van de univariate verdeling van de onafhankelijke variabelen wordt weergegeven in het eerste deel van Tabel 3. Met betrekking tot de twee afhankelijke variabelen zien we een hoog gemiddelde op de schaal over het ervaren van vooroordelen: 3,43 (,81) op 5. De tweede schaal toont dat respondenten gemiddeld minder het gevoel hebben beïnvloed te worden door vooroordelen, al is het verschil klein: 2,90 (,76) op 5.

De bivariate associaties, weergegeven in het tweede deel van Tabel 3, illustreren wie meer of minder gevoelens van vooroordelen kent. Mannen ervaren meer vooroordelen dan vrouwen; net zoals respondenten die aangeven moeilijk te kunnen rondkomen, in vergelijking met respondenten die zowel normaal of gemakkelijk kunnen rondkomen. Wanneer we de samenhang opnieuw testen in een multivariaat regressiemodel (zie Tabel 3, Model 1), blijft het effect van geslacht en inkomen statistisch significant. Vrouwen ervaren minder vaak etnische vooroordelen dan mannen ($b = -,29$; $p = ,000$) (bevestiging H1). Respondenten die moeilijk rondkomen, ervaren meer etnische vooroordelen, in vergelijking met zij die normaal kunnen rondkomen ($b = ,30$; $p = ,001$) (tegengesteld aan H3).

In de analyses van de tweede schaal, over de invloed van vooroordelen, zien we opnieuw een bivariate samenhang met inkomen: respondenten die moeilijk kunnen rondkomen, worden meer beïnvloed door vooroordelen dan mensen die aangeven gemakkelijk te kunnen rondkomen. Een bijkomende associatie wordt gevonden met verblijfsduur: partnermigranten geven aan meer beïnvloed te worden dan respondenten die tot de tweede generatie behoren. In het multivariate model blijft enkel dit laatste effect significant: partnermigranten hebben meer het gevoel beïnvloed te worden door vooroordelen dan respondenten die tot de tweede generatie behoren ($b = ,29$; $p = ,017$) (bevestiging H4).

Tot slot is het effect van opleidingsniveau in beide modellen niet significant, waardoor de tweede hypothese niet bevestigd kan worden.

Tabel 3. Univariate verdeling van onafhankelijke variabelen en hun (bivariate en multivariate) samenhang met de schaal over het ervaren van vooroordelen en de invloed van vooroordelen.

	Univariate verdeling			Ervaren van vooroordelen			Invloed van vooroordelen		
	N	%	Gemiddelde (SD)	Bivariate analyse	Lineaire regressie	Bivariate analyse	Lineaire regressie	Bivariate analyse	Lineaire regressie
				F (df)	b (SE)	Gemiddelde (SD)	F (df)	b (SE)	
Intercept					3,27 (.10)***			-3,17 (.09)***	
Leeftijd									
-18	38	8,8	3,22 (.58)	1,35 (4)	-0,4 (.16)	2,77 (.79)	1,27 (4)	-1,10 (.15)	
18-29	138	32,1	3,40 (.80)			2,83 (.78)			
30-39	130	30,3	3,50 (.83)			3,01 (.72)		.13 (.10)	
40-49	81	18,8	3,40 (.94)			2,91 (.78)		-0,03 (.12)	
50-59	43	9,9	3,60 (.64)			2,97 (.71)		-0,03 (.16)	
Verblijfsduur									
Eerste generatie - partnermigrant	65	15	3,43 (.88)	0,91 (2)	-0,1 (.12)	3,17 (.78)^	4,40 (2)**	.29 (.12)*	
Eerste generatie	78	18	3,55 (.84)			2,93 (.74)		.02 (.12)	
Tweede generatie	288	67	3,40 (.78)			2,84 (.75)^			
Opleidingsniveau									
Lager onderwijs en lager secundair	176	41,3	3,38 (.83)	1,29 (2)	-0,12 (.09)	3,00 (.79)	2,45 (2)	.14 (.09)	
Hoger secundair	202	47,4	3,50 (.75)			2,86 (.73)			
Hoger onderwijs	48	11,2	3,35 (.97)			2,75 (.73)		-1,14 (.13)	
Inkomen									
Moeilijk rondkomen	163	38,1	3,66 (.83)#^	10,96 (2)****	.30 (.09)***	3,00 (.73)^	3,07 (2)*	.04 (.09)	
Rondkomen	182	42,5	3,34 (.79)#			2,91 (.73)			
Gemakkelijk rondkomen	83	19,5	3,19 (.71)^			2,74 (.85)^		-1,15 (.10)	
Geslacht									
Vrouw	216	50,3	3,28 (.06)	3,72 (402)***	-0,29 (.08)***	2,94 (.76)	1,00 (389)	.04 (.08)	
Man	214	49,7	3,58 (.05)			2,87 (.76)			
R²								.10	

* p ≤ .05; ** p ≤ .01; *** p ≤ .001

statistisch significant verschil (p ≤ .05; Bonferroni post hoc-test)

^ statistisch significant verschil (p ≤ .05; Bonferroni post hoc-test)

Ouderlijke voorkeuren over partnerkeuze

In het tweede deel van dit artikel trachten we meer inzicht te verwerven in de recente partnerkeuzepatronen van Turkse etnische minderheden door de ouderlijke attitudes over partnerkeuze nader te bekijken. De univariate verdelingen (zie Tabel 4) maken duidelijk dat de meeste ouders een voorkeur hebben voor een partner van Turkse origine (los van de woonplaats) en weinig openheid voor een interetnisch partnerschap vertonen: 56,7 procent over de partner van dochters en 48,2 procent over de partner van zonen. Niettegenstaande staat meer dan 25 procent van de respondenten open voor een interetnisch partnerschap, zonder daarom een homogam partnerschap uit te sluiten: 25,4 procent voor de partner van dochters en 36,2 procent voor de partner van zonen. Tot slot is er een kleinere categorie van ouders die geen uitgesproken voorkeur heeft voor interetnische partnerschappen, noch voor etnische homogamie: 17,9 procent over de partner van dochters en 15,6 procent over de partner van zonen.

Tabel 4. Univariate verdeling ouderlijke voorkeuren over etniciteit van toekomstige partner van dochters en zonen.

	Voorkeur over etniciteit partner van dochters		Voorkeur over etniciteit partner van zonen	
	N	%	N	%
Openheid tov interetnisch partnerschap	64	25,4	91	36,2
Geen uitgesproken voorkeuren	45	17,9	39	15,6
Etnische homogamie belangrijk, los van woonplaats	142	56,7	121	48,2
Totaal¹	251	100	251	100

¹ Van de 305 respondenten gaven 251 respondenten een geldig antwoord op alle drie de stellingen.

Uit verkennende bivariate analyses blijkt dat er geen samenhang is tussen het ervaren van etnische vooroordelen enerzijds en ouderlijke voorkeuren anderzijds (zie eerste deel Tabel 5). Om die reden zullen we enkel de variabele die de invloed van vooroordelen nagaat, opnemen in het multivariate model. Naast het effect van etnische vooroordelen, controleren we voor de invloed van geslacht, leeftijd, verblijfsduur, opleidingsniveau en het al dan niet hebben van kinderen. Dit model (zie deel 2 Tabel 5) wordt twee keer opgebouwd, een keer voor de partner van dochters en een keer voor de partner van zonen. Aangezien de afhankelijke variabelen drie categorieën hebben, wordt er een multinomiale logistische regressieanalyse gebruikt waarbij we de eerste categorie (voorkeur voor etnische homogamie) als referentiecategorie kiezen.

Als eerste wordt in het model over de partner van dochters de vergelijking beschouwd tussen ouders die openheid voor interetnische partnerschappen vertonen en ouders die etniciteit belangrijk vinden zonder openheid voor Belgische partners. Respondenten die tot de oudste leeftijdsgroep behoren (50-59 jaar), hebben minder kans om open te staan voor een interetnisch partnerschap of etniciteit minder belangrijk

te vinden, in vergelijking met respondenten tussen 18 en 29 jaar ($b = -1,35$; $p = ,014$). Daarnaast hebben ouders met een diploma hoger onderwijs meer kans om openheid te vertonen in vergelijking met respondenten met een diploma hoger secundair ($b = 1,61$; $p = ,003$). Tot slot hebben ouders die meer het gevoel hebben beïnvloed te worden door etnische vooroordelen, minder kans om open te staan voor interetnische partnerschappen ($b = -,74$; $p = ,002$) (bevestiging H5).

Wanneer we kijken naar respondenten die geen uitgesproken voorkeuren hebben, noch voor een etnisch homogeen partnerschap, noch voor interetnische partnerschappen, kunnen we opnieuw een opleidingseffect opmerken. Hoger opgeleide ouders hebben meer kans om geen uitgesproken voorkeur te hebben over de etniciteit van de toekomstige partner van hun dochter, in vergelijking met ouders met een hoger secundair diploma ($b = 1,32$; $p = ,017$).

Vergelijkbare analyses worden uitgevoerd over de partner van zonen. Het enige significante effect dat we hier observeren, heeft betrekking op de invloed van vooroordelen. Ouders die meer het gevoel hebben beïnvloed te worden door etnische vooroordelen, hebben minder kans om open te staan voor interetnische partnerschappen ($b = -,56$ $p = ,011$) (bevestiging H5).

Discussie

In dit artikel trachten we meer inzicht te verwerven in interetnisch sociaal contact tussen de autochtone Vlaamse bevolking en Turkse etnische minderheden. Dit doen we vanuit het perspectief van de minderheidsgroep en aan de hand van de volgende twee doelstellingen. Enerzijds kijken we naar de mate waarin Turkse minderheden etnische vooroordelen ervaren en welke socio-demografische kenmerken hierin een rol spelen. Anderzijds bekijken we attitudes over een specifieke vorm van interetnisch contact, namelijk partnervorming. Hierbij onderzoeken we of het ervaren van etnische vooroordelen ouderlijke attitudes over partnerkeuze beïnvloedt.

De resultaten van het eerste deel tonen een sterke aanwezigheid en invloed van etnische vooroordelen (Alanya et al., 2015). De Vlaamse samenleving wordt met andere woorden gekenmerkt door sterke sociale grenzen tussen etnische groepen, ook na meer dan 50 jaar Turkse migratie. Het vaststellen van vooroordelen en het begrijpen van verschillen hierin is onder meer relevant, omdat de gevolgen ervan voor onder meer gezondheid en mentaal welzijn (Pascoe & Smart Richman, 2009), politieke attitudes en participatie (Fleischmann, Phalet & Swyngedouw, 2013) maar ook structurele integratie (Silberman, Alba & Fournier, 2007) onmiskenbaar zijn.

We zien dat mannen en partnermigranten meer kans hebben om vooroordelen te ervaren. Dit komt overeen met eerder onderzoek dat aantoonde dat mannen van Turkse origine eerder gestigmatiseerd worden dan vrouwen (Timmerman, 1999). Partnermigranten zouden meer risico kunnen lopen omdat ze (voornamelijk) gesocialiseerd en opgeleid zijn in Turkije, waardoor men mogelijk minder taalvaardig is, een etnisch

Tabel 5. Bivariate (X²- en F-test) en multivariate (multinomiale logistische regressie) samenhang met ouderlijke voorkeuren over de etniciteit van de toekomstige partner van dochters en zonen.

	Ouderlijke voorkeuren over de partner van dochters				Ouderlijke voorkeuren over de partner van zonen			
	Bivariate analyse		Multinomiale regressie b (SE)		Bivariate analyse		Multinomiale regressie b (SE)	
	Chi ²	Openheid interetnisch partnerschap	Geen uitgesproken voorkeuren	-1,05 (1,00)	Chi ²	Openheid interetnisch partnerschap	Geen uitgesproken voorkeuren	-0,27 (1,05)
Intercept		1,45 (.80)	-1,05 (1,00)			1,44 (.78)	-0,27 (1,05)	
Geslacht	,44							
		Vrouw	.02 (.35)	.16 (.41)	2,35	-.21 (.32)	.35 (.45)	
		Man						
Verblijfsduur	2,97				1,91			
		Eerste generatie – partnermigrant	-.41 (.47)	-.06 (.51)		.16 (.40)	.01 (.54)	
		Eerste generatie	-.32 (.47)	.32 (.52)		.47 (.42)	.19 (.63)	
		Tweede generatie						
Opleidingsniveau	12,24*				7,96			
		Lager onderwijs – lager secundair	.45 (.40)	-.57 (.49)		-.12 (.36)	-.79 (.52)	
		Hoger secundair						
		Hoger onderwijs	1,61 (.54)**	1,32 (.55)*	9,92	.60 (.52)	1,00 (.59)	
Leeftijd	12,25							
		18-29						
		30-39	-.89 (.65)	-.39 (.79)		-.68 (.60)	-1,23 (1,02)	
		40-49	-.65 (.45)	-.45 (.55)		-.12 (.44)	-.61 (.58)	
		50-59	-1,35 (.55)**	-.40 (.61)		-.76 (.52)	.02 (.61)	

Kinderen hebben		4,38	4,58	
ja				
nee				
		,68 (.37)	,38 (.34)	- ,56 (.46)
	F (df)			F (df)
Involoed van vooroordelen	4,88 (2)**	-,74 (.24)**	,11 (.27)	3,28 (2)*
	Gemiddelde (SD)			Gemiddelde (SD)
Openheid	2,73 (.80)^			2,84 (.74)^
Geen voorkeur	3,08 (.73)			2,98 (.75)
Etnische homogamie	3,08 (.72)^			3,11 (.72)^
Ervaren van vooroordelen	,44 (2)			1,23 (2)
	Nagelkerke R²	,19		,15

* p ≤ ,05; ** p ≤ ,01; *** p ≤ ,001

^ statistisch significant verschil (p ≤ ,05; Bonferroni *post hoc*-test)

Referentiecategorie multinomiale logistische regressie: etniciteit belangrijk vinden zonder openheid tov interetnisch partnerschap

homogener sociaal netwerk heeft en een sterkere oriëntatie vertoont op het land van herkomst (Romero & Roberts, 1998; Tajfel & Turner, 1986). De culturele en sociale afstand met de meerderheidsgroep is bijgevolg groter dan bij de tweede generatie waarvan het merendeel enkel in België is gesocialiseerd (Scheepers et al., 2002). Daarnaast kan tevens het stigma dat rust op partnermigratie, zowel in de publieke opinie (Van Kerckem et al., 2013) als op politiek vlak (Leerkes & Kulu-Glasgow, 2011) ervoor zorgen dat partnermigranten meer het gevoel hebben beïnvloed te worden door vooroordelen.

Vervolgens kunnen we het bestaan van een integratieparadox niet bevestigen. Onze analyse toont dat moeilijk rondkomen samengaat met het ervaren van meer etnische vooroordelen. Tajfel en Turner (1986) stellen dat sociale stratificatie een invloed heeft op de sociale interactie tussen groepen. Wanneer leden van een minderheidsgroep tevens een lagere socio-economische status hebben, kan dit leiden tot meer gevoelens van vooroordelen in vergelijking met groepsgenoten wiens socio-economische status gelijkaardig is aan die van de meerderheidsgroep. Opwaartse sociale mobiliteit kan etnische minderheden met andere woorden deels beschermen tegen het ervaren van etnische vooroordelen. Niettegenstaande zijn leden van etnische minderheden met een betere socio-economische positie niet vrijgesteld van vooroordelen en discriminatie (Voas & Fleischmann, 2012).

Bij de bespreking van de bovenstaande cross-sectionele resultaten moeten we rekening houden met de complexe samenhang tussen de verschillende concepten. Een lagere status kan bijvoorbeeld leiden tot het ervaren van meer vooroordelen. Maar de relatie tussen beide concepten kan eveneens in de andere richting werken: wanneer men meer vooroordelen en discriminatie ervaart, kan dit tevens zorgen voor een lagere socio-economische status, aangezien men niet dezelfde kansen krijgt (Heath & Li, 2007). Het gebruik van *structural equation modelling* of longitudinale data zou meer inzicht kunnen geven in de complexe verhouding tussen de verschillende concepten. Onze resultaten identificeren voornamelijk de mensen die meer risico lopen om etnische vooroordelen te ervaren en erdoor beïnvloed te worden, zonder de precieze causaliteit van de relaties tussen de concepten te ontleden.

In het tweede deel van dit artikel focussen we op ouderlijke attitudes over een specifieke vorm van interetnisch sociaal contact, partnervorming. Recente populatiecijfers tonen dat Turkse etnische minderheden zich voor het eerst in decennia minder oriënteren op het land van oorsprong en eerder een partner zoeken in de lokale (etnische) gemeenschap (Lievens et al., 2013). Deze evolutie zou deels te verklaren zijn doordat het generationele conflict tussen de voorkeuren van ouders (transnationale partnerschappen) en de attitudes van jongeren (lokale partnerschappen) afneemt omdat de ouderlijke invloed in partnerkeuze daalt. Echter, onze resultaten weerleggen de sterke voorkeur die ouders zouden hebben voor transnationale partnerschappen. We zien vooral een onderscheid tussen ouders die een partner van Turkse origine belangrijk vinden (los van de woonplaats) en ouders die openheid tonen naar een interetnisch partnerschap zonder daarbij etnische homogamie uit te sluiten. De recente daling in het aantal transnationale partnerschappen zou deels verklaard kunnen worden door een stijgende autonomie in partnerkeuze (Van Kerckem et al., 2013), maar evenzeer

door gewijzigde (ouderlijke) attitudes ten opzichte van de verschillende partertypes. De invloed die ouders uitoefenen op hun kinderen leidt hen echter eerder naar een lokaal (homogaam) partnerschap in plaats van een transnationaal.

Wanneer we kijken naar wat ouderlijke voorkeuren drijft, zien we dat het opleidingsniveau met betrekking tot de partner van dochters een belangrijke factor is. Hoger opgeleide respondenten hebben minder kans om etniciteit belangrijk te vinden en niet open te staan voor Belgische partners. Dit komt overeen met onderzoek dat aantoont dat hoog opgeleiden minder traditionele waarden en normen koesteren over partnerkeuze (Hushek et al., 2012). Een hoger opleidingsniveau zou tevens culturele barrières ten opzichte van interetnische partnerschappen kunnen afzwakken (Hwang, Saenz & Aguirre, 1997).

Het feit dat we noch dit opleidingseffect, noch andere effecten vinden wanneer ouders hun voorkeuren aanduiden over de partner van hun zoon, kan het gevolg zijn van specifieke genderdynamieken in de partnerkeuze van Turkse etnische minderheden. Het belang van etniciteit wordt belangrijker geacht in de partnerkeuze van vrouwen dan van mannen. De religieuze normen rond etnische homogamie worden namelijk minder strikt benadrukt voor mannen. De islam beschouwt kinderen uit een interetnisch huwelijk waarbij de man geen moslim is niet als moslims (de Vries, 1987). Naast deze religieuze norm zijn ook andere genderdynamieken van tel. Hoewel de gendergelijkheid in de Turkse samenleving groeit, blijft de familie-eer strikt verbonden aan de seksualiteit van de vrouw, waardoor de sociale controle van haar gedrag hoog is en er in bepaalde mate een genderhiërarchie bestaat (Esveldt et al., 1995; Hooghiemstra, 2003).

Naast het opleidingsniveau speelt het ervaren van etnische vooroordelen een belangrijke rol in het verklaren van verschillen in ouderlijke attitudes, zowel met betrekking tot de partner van dochters als van zonen. Ouders die meer het gevoel hebben beïnvloed te worden door vooroordelen, hechten meer belang aan etnische homogamie en tonen minder openheid voor een interetnisch partnerschap.

Bij het interpreteren van deze resultaten dienen we rekening te houden met het feit dat we niet kunnen uitsluiten dat de relatie tussen het ervaren van etnische vooroordelen en de openheid ten opzichte van partnerschappen met Belgen ook symmetrisch van aard zou kunnen zijn. Men zou ook meer het gevoel kunnen hebben beïnvloed te worden door vooroordelen wanneer men minder openstaat voor de meerderheidsgroep. Eerder Amerikaans onderzoek naar discriminatie van Afro-Amerikaanse minderheden toonde echter al aan dat mensen die vaak vooroordelen ervaren, negatieve verwachtingen hebben over toekomstig interetnisch contact en onnodig interetnisch contact trachten te vermijden (Tropp, 2003, 2007) en dat de negatieve intergroepsattitudes van minderheden voornamelijk gestoeld zijn op ervaringen van vooroordelen uit het verleden (Monteith & Spicer, 2000). Deze bevindingen sterken ons in onze interpretatie in de richting dat gevoelens van vooroordelen en intergroepsattitudes een effect hebben op interetnisch sociaal contact, (ouderlijke) attitudes over (interetnische) partnerkeuze en de mate waarin men gericht is op de eigen gemeenschap – eerder dan omgekeerd.

Onze resultaten tonen dat Turkse etnische minderheden en hun attitudes over partnerkeuze niet vervat zitten in een sociaal vacuüm, maar beïnvloed worden door het samenleven met andere etnische groepen in de samenleving. De mate waarin minderheden het gevoel hebben geaccepteerd te worden, blijkt een belangrijke factor te zijn in de (ouderlijke) attitudes en voorkeuren over partnerkeuze.

De prevalentie van interetnische partnerschappen wordt soms als indicator gebruikt voor de mate waarin een samenleving gekenmerkt wordt door etnische grenzen, aangezien interetnische partnerschappen vereisen dat er veelvuldige sociale interactie en wederzijdse erkenning en respect is tussen de betrokken groepen (Blau & Schwartz, 1984; Gordon, 1964; Kalmijn & Van Turbergen, 2010). Omgekeerd zouden interetnische partnerschappen ook als brug tussen etnische groepen kunnen werken, waarbij verschillen op basis van etniciteit verwateren, de sociale integratie verbetert en de culturele afstand tussen groepen verkleint (Gordon, 1964). Maar deze invloed mag, zo toont Rodriguez-Garcia (2015), niet overschat worden. Interetnische partnerschappen hebben de mogelijkheid om etnische grenzen en vooroordelen in zekere zin af te zwakken, maar dit is moeilijk bij minderheidsgroepen die bijvoorbeeld erg gestigmatiseerd worden zoals vaak het geval is bij (islamitische) minderheidsgroepen in Europa (Van Acker, 2012; Van Dijk, 2000).

Het spreekt voor zich dat partnerkeuzepatronen uiteraard niet enkel door ouderlijke attitudes en voorkeuren worden bepaald. Kalmijn (1998) vat de belangrijkste determinanten samen op het individuele, meso- en het structurele niveau. In dit artikel leggen we de link tussen de invloed van ouderlijke voorkeuren (mesoniveau) enerzijds en structurele factoren zoals discriminatie anderzijds. Daarnaast moet men tevens rekening houden met onder meer individuele voorkeuren van de partners zelf, beleidsmaatregelen en kenmerken van de lokale etnische gemeenschap.

Noten

1. Religieuze mensen hebben doorgaans een sterke etnische identiteit, wat zorgt voor een grotere culturele afstand met andere etnische groepen, in het bijzonder wanneer deze groepen andere religieuze opvattingen hebben (Scheepers et al., 2002; Verkuyten, 2008). Naast etniciteit is religieuze affilatie daarbij een van de belangrijkste aspecten waarop Turkse etnische minderheden en de meerderheidsgroep verschillen (Alba, 2005).
2. De gekozen operationalisatie werd onderzocht via een latente klassenanalyse in Latent Gold. Uit deze analyse kwam een vergelijkbaar resultaat en is beschikbaar op verzoek.
3. We maken geen onderscheid tussen de 1,5 generatie (gemigreerd tussen de leeftijd van 5 en 15 jaar) en de tweede generatie, aangezien slechts 27 respondenten tot die generatie behoren.

Bibliografie

- Alanya, A., Swyngedouw, M., Vandezande, V. & Phalet, K. (2015). Close Encounters: Minority and Majority Perceptions of Discrimination and Intergroup Relations in Antwerp, Belgium. *International Migration Review*.
- Alba, R. (2005). Bright vs. blurred boundaries: Second-generation assimilation and exclusion in France, Germany, and the United States. *Ethnic and Racial Studies*, 28(1), 20-49.
- Billiet, J., Carton, A. & Huys, R. (1990). *Onbekend of onbemind? Een sociologisch onderzoek naar de houding van de Belgen tegenover migranten*. Leuven: KU Leuven. Sociologisch onderzoeksinstituut.
- Blau, P. M. & Schwartz, J. E. (1984). *Crosscutting social circles*. Orlando, FL: Academic Press.
- Branscombe, N. R., Schmitt, M. T. & Harvey, R. D. (1999). Perceiving pervasive discrimination among African Americans: Implications for group identification and well-being. *Journal of personality and social psychology*, 77(1), 135.
- Buijs, F., Demant, F. & Hamdy, A. (2006). Strijders van eigen bodem. Radicale en democratische moslims in Nederland. In M. Slotman & J. Tillie (Eds.), *Processen van radicalisering. Waarom sommige Amsterdamse moslims radicaal worden*. Amsterdam University Press: Instituut voor Migratie-en Etnische Studies.
- Callaerts, T. (1997). *Import huwelijken bij jonge Turkse migranten in Vlaanderen en Brussel: een kwalitatieve benadering*. Brussel: Interface Demography.
- Carol, S., Ersanilli, E. & Wagner, M. (2014). Spousal Choice among the Children of Turkish and Moroccan Immigrants in Six European Countries: Transnational Spouse or Co-ethnic Migrant? *International Migration Review*, 48(2), 387-414.
- Coenders, M., Lubbers, M., Scheepers, P. & Verkuyten, M. (2008). More than two decades of changing ethnic attitudes in the Netherlands. *Journal of Social Issues*, 64(2), 269-285.
- Connor, P. (2010). Contexts of immigrant receptivity and immigrant religious outcomes: the case of Muslims in Western Europe. *Ethnic and Racial Studies*, 33(3), 376-403.
- de Vries, D. (1987). *Ogen in je rug*. Alphen aan den Rijn: Samson.
- de Vroome, T., Martinovic, B. & Verkuyten, M. (2014). The integration paradox: Level of education and immigrants' attitudes towards natives and the host society. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 20(2), 166.
- De Witte, H. (1999). 'Alledaags' racisme in België. Een overzicht van de onderzoeksliteratuur over racistische opvattingen en een interpretatie van de betekenis van het opleidingsniveau. *Migrantenstudies*, 15(1), 2-27.
- Descheemaeker, L., Heyse, P., Wets, J., Clycq, N. & Timmerman, C. (2009). *Partnerkeuze en huwelijksluiting van allochtone mannen. Een kwantitatieve en kwalitatieve analyse van het partnerkeuzeproces en het huwelijk van Marokkaanse, Turkse en sikhmannen*. Brussel: Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen.
- Dion, K. L. (1979). Intergroup conflict and intragroup cohesiveness. In W. G. Austin and W. Worchel (Eds.), *The socialpsychology of intergroup relations* (pp. 211-214). Monterey, CA: Brooks/Cole.
- Dion, K. L. (2000). Group cohesion: From 'field of forces' to multidimensional construct. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 4(1), 7.
- Eeckhaut, M. C., Lievens, J., Van de Putte, B. & Lusyne, P. (2011). Partner Selection and Divorce in Ethnic Minorities: Distinguishing Between Two Types of Ethnic Homogamous Marriages. *International Migration Review*, 45(2), 269-296.

- Entzinger, H. B. & Dourleijn, E. (2008). *De lat steeds hoger: de leefwereld van jongeren in een multi-etnische stad*. Assen: Van Gorcum.
- Esveldt, I., Kulu-Glasgow, I., Schoorl, J. & Van Solinge, H. (1995). *Migratiemotieven, migratienetwerken en partnerkeuze van Turken en Marokkanen in Nederland*. Den Haag: Stichting Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI).
- Fleischmann, F., Phalet, K. & Swyngedouw, M. (2013). Dual Identity Under Threat: when and how do Turkish and Moroccan minorities engage in politics. *Zeitschrift für Psychologie*, 221(4).
- Gijsberts, M. & Vervoort, M. (2009). Beeldvorming onder hoger opgeleide allochtonen. Waarom is er sprake van een integratieparadox. *Sociologie*, 5(3), 406-429.
- Gordon, M. M. (1964). *Assimilation in American life: The role of race, religion and national origins*. Oxford: Oxford University Press.
- Heath, A. & Li, Y. (2007). *Measuring the size of the employer contribution to the ethnic minority employment gap*. Consultation paper for the National Employment Panel.
- Hooghiemstra, E. (2001). Migrants, partner selection and integration: Crossing borders? *Journal of Comparative Family Studies*, 601-626.
- Hooghiemstra, E. (2003). *Trouwen over de grens. Achtergronden van partnerkeuze van Turken en Marokkanen in Nederland* (proefschrift). Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Huschek, D., de Valk, H. A. & Liefbroer, A. C. (2012). Partner choice patterns among the descendants of Turkish immigrants in Europe. *European Journal of Population/Revue européenne de Démographie*, 28(3), 241-268.
- Hwang, S.-S., Saenz, R. & Aguirre, B. E. (1997). Structural and assimilationist explanations of Asian American intermarriage. *Journal of Marriage and the Family*, 758-772.
- Jacobs, D., Phalet, K. & Swyngedouw, M. (2004). Associational membership and political involvement among ethnic minority groups in Brussels. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 30(3), 543-559.
- Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K. & Solheim, E. (2009). To identify or not to identify? National disidentification as an alternative reaction to perceived ethnic discrimination. *Applied Psychology*, 58(1), 105-128.
- Kâğıtçıbaşı, Ç. (1996). *Family and human development across cultures: A view from the other side*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Kalmijn, M. (1991). Shifting boundaries: Trends in religious and educational homogamy. *American Sociological Review*, 786-800.
- Kalmijn, M. (1998). Intermarriage and homogamy: Causes, patterns, trends. *Annual review of sociology*, 395-421.
- Kalmijn, M. & Van Tubergen, F. (2010). A comparative perspective on intermarriage: Explaining differences among national-origin groups in the United States. *Demography*, 47(2), 459-479.
- Leerkes, A. & Kulu-Glasgow, I. (2011). Playing hard(er) to get: The state, international couples, and the income requirement. *European Journal of Migration and Law*, 13(1), 95-121.
- Lievens, J., Van de Putte, B., Van der Bracht, K. & Caestecker, F. (2013). *Trends in partnerkeuze van eerste en tweedegeneratiemigranten in België: partnerkeuze van personen woonachtig in België met een migratieachtergrond, 2001-2008. Met bijzondere aandacht voor de bevolkingsgroep van Marokkaanse en Turkse herkomst in België*. Rapport. Universiteit Gent, Vakgroep Sociologie.
- Livingston, R. W., Brewer, M. B. & Alexander, M. G. (2004). *Images, emotions, and prejudice: Qualitative differences in the nature of Black and White racial attitudes*. Paper presented at the annual meeting of the Society for Personality and Social Psychology, Austin, TX.

- Loobuyck, P. (2005). De sociale dynamiek van huwelijksmigratie bij etnische minderheden in West-Europa. In F. Caestecker, *Huwelijksmigratie, een zaak voor de overheid?* (pp. 23-35). Leuven: Acco.
- Major, B., Quinton, W. J. & McCoy, S. K. (2002). Antecedents and consequences of attributions to discrimination: Theoretical and empirical advances. *Advances in Experimental Social Psychology*, 34(7), 251-330.
- Martinović, B. (2013). The inter-ethnic contacts of immigrants and natives in the Netherlands: A two-sided perspective. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 39(1), 69-85.
- Merton, R. K. (1968). *Social theory and social structure*. New York: Free Press.
- Monteith, M. J. & Spicer, C. V. (2000). Contents and correlates of Whites' and Blacks' racial attitudes. *Journal of Experimental Social Psychology*, 36(2), 125-154.
- Pascoe, E. A. & Smart Richman, L. (2009). Perceived discrimination and health: a meta-analytic review. *Psychological bulletin*, 135(4), 531.
- Phalet, K. & Gijsberts, M. (2007). When ways of life collide: A minority perspective. In E. Poppe & M. Verkuyten (Eds.), *Culture and conflict: liber amicorum for Louk Hagendoorn* (pp. 141-154). Amsterdam: Aksant.
- Phalet, K. & Heath, A. (2011). Ethnic community, urban economy and second-generation attainment: Turkish disadvantage in Belgium. In R. Alba & M. C. Waters (Eds.), *Dimensions of diversity: the children of immigrants in North America and Western Europe* (pp. 135-165). New York: New York University Press.
- Phalet, K. & Swyngedouw, M. (2003). Measuring immigrant integration: the case of Belgium. *Migrantenstudies*, 773-804.
- Reniers, G. & Lievens, J. (1999). Stereotypen in perspectief: de evolutie van enkele aspecten van het huwelijk bij de Turkse en Marokkaanse minderheden in België. *Migrantenstudies*, 15(1), 28-44.
- Rodríguez-García, D. (2015). Inter-marriage and Integration Revisited International Experiences and Cross-Disciplinary Approaches. *The annals of the American Academy of Political and Social Science*, 662(1), 8-36.
- Romero, A. J. & Roberts, R. E. (1998). Perception of discrimination and ethnocultural variables in a diverse group of adolescents. *Journal of adolescence*, 21(6), 641-656.
- Salentin, K. (2007). Determinants of experience of discrimination in minorities in Germany. *International Journal of Conflict and Violence (IJCV)*, 1(1), 32-50.
- Scheepers, P., Gijsberts, M. & Hello, E. (2002). Religiosity and prejudice against ethnic minorities in Europe: Cross-national tests on a controversial relationship. *Review of Religious Research*, 242-265.
- Silberman, R., Alba, R. & Fournier, I. (2007). Segmented assimilation in France? Discrimination in the labour market against the second generation. *Ethnic and Racial Studies*, 30(1), 1-27.
- Sterckx, L. & Bouw, C. (2005). *Liefde op maat: partnerkeuze van Turkse en Marokkaanse jongeren*. Amsterdam: het Spinhuis.
- Tajfel, H. & Turner, J. (1986). *The social identity theory of intergroup behavior*. Chicago: Nelson-Hall.
- Timmerman, C. (1999). *Onderwijs maakt het verschil: Socio-culturele praxis en etniciteitsbeleving bij Turkse jonge vrouwen*. Leuven: Acco.
- Timmerman, C., Lodewyckx, I. & Wets, J. (2009). Marriage at the intersection between tradition and globalization: Turkish marriage migration between Emirdag and Belgium from 1989 to present. *The history of the family*, 14(2), 232-244.

- Timmerman, C., Vanderwaeren, E. & Crul, M. (2003). The second generation in Belgium. *International Migration Review*, 37(4), 1065-1090.
- Tropp, L. R. (2003). The psychological impact of prejudice: Implications for intergroup contact. *Group Processes & Intergroup Relations*, 6(2), 131-149.
- Tropp, L. R. (2007). Perceived discrimination and interracial contact: Predicting interracial closeness among Black and White Americans. *Social Psychology Quarterly*, 70(1), 70-81.
- Tropp, L. R. & Pettigrew, T. F. (2005). Relationships between intergroup contact and prejudice among minority and majority status groups. *Psychological Science*, 16(12), 951-957.
- Van Acker, K. (2012). *Flanders' real and present threat: How representations of intergroup relations shape attitudes towards Muslim minorities*. Doctoraatsthesis. KU Leuven.
- Van der Hoek, J. & Kret, M. (1992). *Marokkaanse tienermeisjes: gezinsinvloeden op keuzen en kansen: verschillen in de voorbereiding op de deelname aan onderwijs en arbeidsmarkt*. Utrecht: Uitgeverij Jan van Arkel i.s.m. Rijksuniversiteit Leiden.
- Van Dijk, T. A. (2000). Ideologies, racism, discourse: Debates on immigration and ethnic issues. *Comparative perspectives on racism*, 91-116.
- van Doorn, M., Scheepers, P. & Dagevos, J. (2013). Explaining the integration paradox among small immigrant groups in the Netherlands. *Journal of International Migration and Integration*, 14(2), 381-400.
- Van Kerckem, K., Van der Bracht, K., Stevens, P. A. & Van de Putte, B. (2013). Transnational marriages on the decline: Explaining changing trends in partner choice among Turkish Belgians. *International Migration Review*, 47(4), 1006-1038.
- Van Schelven, W. (1987). Jonge Turken: de sexen vergeleken. In M. De Vries (Ed.), *Ogen in je rug. Turkse meisjes en jonge vrouwen in Nederland* (pp. 191-201). Alphen aan de Rijn/Brussel: Samson Uitgeverij.
- Van Tubergen, F. (2007). Religious affiliation and participation among immigrants in a secular society: A study of immigrants in the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 33(5), 747-765.
- Verkuyten, M. (2008). Life satisfaction among ethnic minorities: The role of discrimination and group identification. *Social indicators research*, 89(3), 391-404.
- Voas, D. & Fleischmann, F. (2012). Islam moves west: Religious change in the first and second generations. *Annual review of sociology*, 38, 525-545.
- Yalçın, H., Lodewyckx, I., Marynissen, R., Van Caudenberg, R. & Timmerman, C. (2006). *Verliefd, verloofd... gemigreerd. Een onderzoek naar Turkse huwelijksmigratie in Vlaanderen*. Antwerpen: Steunpunt Gelijkekansenbeleid (UA - U Hasselt).
- Zagefka, H., Brown, R., Broquard, M. & Martin, S. L. (2007). Predictors and consequences of negative attitudes toward immigrants in Belgium and Turkey: The role of acculturation preferences and economic competition. *British Journal of Social Psychology*, 46(1), 153-169.

Abstract

The aim of the present study is twofold. First, we assess the experience of interethnic social contact from the perspective of the Turkish ethnic minority in Flanders. We evaluate to which extent Turkish ethnic minority members experience ethnic prejudice, and study the effect of socio-demographic characteristics. Secondly, we focus on attitudes concerning a specific case of interethnic social contact, partner selection. We assess the effect of experiencing ethnic prejudice on the preferences parents have concerning the ethnicity of the future partner of their children. Using data from the Sexpert-study (n = 430) and applying linear regression models, results illustrate that (1) ethnic prejudice is very common in the lives of Turkish minorities in Flanders. (2) Men, respondents with a lower socio-economic status and partner migrants are especially at risk to experience prejudice. In the second part, using multinomial logistic regression models on the same dataset, we show that (1) half of the parents prefer ethnic homogeneous partnerships, and show no openness towards Belgian partners. Nevertheless, openness towards interethnic partnerships is found among more than 25 percent of the parents. The rest has no distinct preference concerning ethnic homogamy, nor interethnic partnerships. (2) Parents who experience ethnic prejudice have higher odds to prefer an ethnic homogeneous partnership and to show no openness towards Belgian partners. (3) Additionally, in the case of daughters, parents with higher educational attainment are more likely to be open towards an interethnic partnership than lower educated parents.

Keywords

ethnic prejudice, Turkish ethnic minorities, partner selection attitudes, intergroup attitudes
